

Kapitel 23: Atletik

23.1 De antikke OL

Man kan forstå OL som en næsten 3.000 år gammel tradition, der går tilbage til det gamle Grækenland og frem til i dag, men det er mere korrekt at skelne mellem to forskellige former for OL og to hovedperioder. De Olympiske lege, vi kender i dag, begyndte i 1896, og i den korte periode har de allerede gennemgået en del forandringer. De kaldes under et for "de moderne OL", og dem vender vi tilbage til i [kapitel 23.2](#).

Først vender vi blikket mod det gamle Grækenland i den periode, vi kalder *antikken*. Her har vi beretninger tilbage fra 776 f.v.t. om de

første kendte olympiske lege. I en lang periode fra 776 f.v.t. og frem til den romerske kejser Theodosius forbød legene i år 393, blev der afholdt OL på *Olympia* i Peloponnes. I løbet af de mange år var de olympiske lege et relativt stabilt fænomen. Der var selvfølgelig forandringer og udvikling i bl.a. disciplinerne, men det var så stabil en begivenhed, at en "*olympiade*" blev en fast tidsberegner på fire år, så man således fx kan læse, at der var en solformørkelse i det tredje år efter den 113. olympiade.

Der blev også afholdt lege andre steder end

på Olympia, så man som idrætsmand kunne turnere rundt, men de andre lege har ikke været så store, så vedvarende eller så berømte som de Olympiske lege.

Grækenland bestod dengang af mange små *bystater*, hvoraf dem, vi nok kender bedst, er Athen og Sparta. I den måned, hvor der var OL, var der fred mellem de ellers ofte krigerriske bystater, og det betød, at alle kunne rejse frit i alle områder. Man kunne dermed deltage i legene uden at risikere at blive angrebet undervejs.

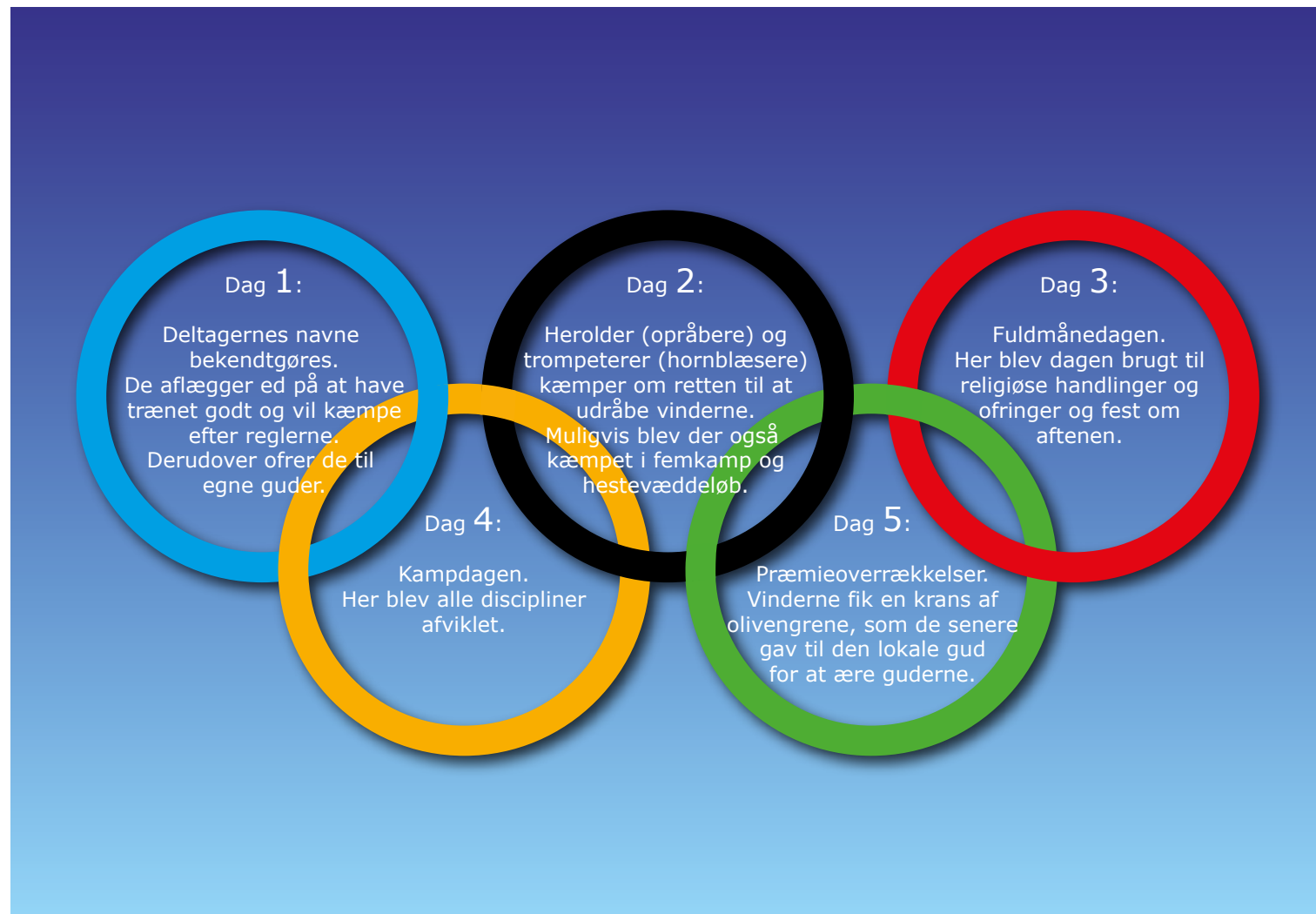
Selve legene blev afholdt i løbet af blot fem

dage omkring fuldmåne i tiden efter kornhøsten og før olivenhøsten. På figur 23.1 ses en oversigt over, hvad der skete på de 5 dage.

Legene var meget prestigefyldte for både atleten og hans by. Disciplinerne var præget af militære elementer, der kunne anvendes i kamp. Sejre var således med til at pege på, at den by, hvor vinderen kom fra, havde et stærkt militær, og derfor var det også af politisk betydning, at have vindere.

Det gav naturligvis også stor prestige til sejrherren at være den bedste, og om muligt endnu mere i en kultur som den klassisk græske, hvor kamp og udvikling generelt gik hånd i hånd. I løbet af årene blev udøverne mere og mere professionaliserede, og hvor de første sejre blev markeret med æren og en krans af olivengrene, så blev det senere ikke usædvanligt, at en sejrherre ville modtage gaver og blive bospist gratis i sin hjemby resten af livet.

Figur 23.1 De antikke olympiske lege blev afholdt på blot 5 dage med et ret fastlagt program. Her ses hovedindholdet i de fem dage - symboliseret i hver sin olympiske ring. De olympiske ringe er dog en moderne opfindelse fra 1913, og de symboliserer de fem verdensdele. Hør mere om de antikke olympiske lege [HER](#).

I starten var der ifølge senere kilder kun én disciplin nemlig løb. Her løb man en *stadion*. En stadion på Olympia var 192 meter og altså en løbelængde. Senere er det blevet til det, vi i dag kalder et stadion – nemlig pladsen til udøvelsen.

Der kom løbende flere og flere discipliner til, og de gængse var fx spydkast, løb med forskellige distancer, spring, boksning og pankration (se [kapitel 24.1](#)), men også forskellige former for hestevæddeløb (med stridsvogne) blev mere og mere udbredt. Der er således mange discipliner, vi kan genkende den dag i dag, men også andre vi ikke ser mere som fx løb i fuld udrustning eller længdespring med samlet afsæt og vægte i hænderne.

At gymnasiet i dag ser ud, som det gør, skyldes til dels de antikke olympiske lege, for træningen til legene og den kropslige og åndelige uddannelse generelt foregik på *gymnasierne* i bystaterne. På gymnasierne blev de unge mænd uddannet i

atletiske lege, og når der var pauser i træningen, kunne de deltage i forelæsninger om fx retorik, filosofi, matematik, fysik, biologi, geografi, poesi, psykologi eller historie. Altså fag eller emner som I også undervises i. For grækerne var der en tydelig sammenhæng mellem krop og sjæl, hvor det var kroppen, der var udgangspunktet.

På den baggrund kan man sige, at det er uheldigt, at I som gymnasieelever kun har idræt ca. 1 gang om ugen på stx, og at idræt slet ikke er obligatorisk på hf. Idræt var faktisk udgangspunktet for gymnasierne, og skulle man følge trenden fra dengang, så skulle idræt fylde halvdelen af undervisningstiden. Det er måske nok lige i overkanten, trods alt.

En meget positiv ændring siden antikken er, at piger i dag også kan få en uddannelse. Sådan var det nemlig ikke oprindeligt. Der gik piger ikke i gymnasiet, og som gifte kvinder måtte de ikke engang overvære de olympiske lege. Det var for-

Figur 23.2 Græsk vase fra ca. 600 f.Kr. På vassen ses en nøgen atlet. Både de olympiske lege og træningen foregik i afklædt tilstand. Billedet er fra [Wikipedia](#).

beholdt mænd, og faktisk kun frie mænd (altså ikke slaver, tjenestefolk m.fl.).

Gymnos betyder for resten nøgen, for det var man naturligvis på gymnasierne og til konkurrencerne ved bl.a. OL, så der var ikke den samme kropsforskrækkelse hos de unge i det antikke Grækenland, som vi ser hos mange unge i dag (se [kapitel 1.2.5](#) for mere om kropskultur).

Det var desuden helt almindeligt, at atleterne havde et homoseksuelt forhold til deres undervisere, så de også kunne blive oplært i elskovskunsten.

23.2 De moderne OL

23.2.1 Fra 1896 - 1932

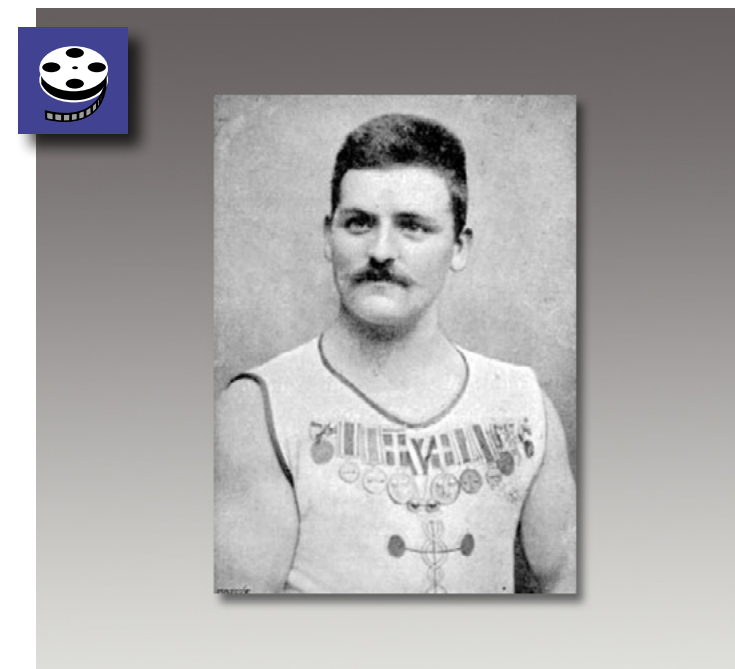
Efter at de antikke olympiske lege blev forbudt, går der 1503 år, før de første moderne olympiske lege genopstår i Athen i 1896. I de godt 1500 år er der rundt omkring i verden flere forgæves forsøg på at genoplive de olympiske lege. Der er dog ingen af de lege, der før dem i 1896 både er succesfulde og verdensomspændende.

Den altoverskyggende grund til successen, og at OL får kæmpet sig gennem de første år, skyldes især en mand: *Pierre de Coubertin*. Coubertin er en ung fransk adelsmand, der går meget op i sport, pædagogik og opdragelse. Han stifter sammen med nogle andre i 1894 den Internati-

onale Olympiske Komite (IOC), og i 1896 lykkes det dem at afholde det første moderne OL i de olympiske leges hjemland, Grækenland.

Her deltager 241 mænd fra 14 lande, der kæmper i 43 discipliner. Det er faktisk en ganske pæn deltagelse for et nyt stævne uden dog at være imponerende, men IOC har altid haft forståelse for den gode fortælling, og det er bl.a. derfor, at OL starter igen i Athen og ikke i Paris. Paris kunne ellers syntes naturligt, når den bærende kraft var en franskmand. Til gengæld får Paris så det næste OL i år 1900.

At det foregår i Athen, er med til at knytte historien tilbage til antikken og med til at understrege det internationale i begivenheden. En anden del af fortællingen er, at OL ikke kun handler om at vinde og om at få medaljer. Hvis man tror det, så må man tro om igen. I hvert fald i forhold til de tanker Coubertin havde om, hvad OL skulle gøre ved menneskene. De tanker kalder han for

Figur 23.3 Viggo Jensen er Danmarks første olympiske vinder. Han vinder i tohåndsløft for mænd med 111,5 kg og får en andenplads i enhåndsløft med kun 57 kg, da han er blevet skadet i et forsøg på at løfte mere i tohåndsløftet. Han bliver også nr. 3 i 300 m riffelskydning. Billedet er fra [Wikipedia](#).

olympismen eller *den olympiske ånd*. Olympismen er ideen bag OL, og den ideologi siger, at OL vil skabe fairplay og respekt for modstanderen, stræbsomhed og ønsket om at blive bedre, en

forståelse for det smukke, det æstetiske i bevægelsen, udvikle evne til at lære og give international forståelse - globalisering før det blev moderne. Kort sagt bedre mennesker i en bedre verden. Mennesker der kan sætte sig ud over religion, race, økonomi og politik. Tænk lige over det, næste gang du ser OL.

Selvom det selvfølgelig ikke kun handler om at vinde, så var det første OL i 1896 set med danske øjne et af de relativt mest succesfulde. Danmark er nemlig blandt de blot 14 nationer, der er med fra starten af, og 66 % af vores deltagere ender faktisk i top-3. Især Viggo Jensen (se figur 23.3 på forrige side) imponerer i både skydning og fægtning, men især i vægtløftning er han suveræn.

De moderne olympiske lege har siden 1896 været afholdt hvert fjerde år, medmindre det har været aflyst pga. verdenskrigene. Legene kan overordnet inddeles i tre perioder, hvor den før-

ste er fra 1896 til og med Los Angeles i 1932. I denne periode har OL ikke for alvor bidt sig fast som en verdensomspændende begivenhed. Legene bliver afholdt med varierende grader af deltagelse og succes. I disse år er afviklingen heller ikke altid lige skarpt organiseret eller velgennemtænkt. Der findes mange sjove historier fra disse første moderne lege, hvoraf nogle enkelte skal nævnes her.

I 1896 er vinderen af 1200 meter svømning Alfred Hajos. Han er en af de heldige, der ikke får krampe og er ved drukne i det kolde vand. Konkurrencen foregår nemlig ved, at deltagerne sejles ud fra kysten, og så skal de svømme i land.

Et andet kuriosum er det franske OL-hold. Der var ikke overvældende opbakning i Coubertins eget hjemland, og de franske deltagere tæller således også to franske turister, der tilfældigvis var i Athen.

I Paris i år 1900 tager OL ca. fem måneder

at afholde, da det bliver afholdt sammen med verdensudstillingen, hvor en noget større attraktion er det nye tårn i byen, Eiffeltårnet. Ved dette OL er der flere discipliner, hvor udøvere fra forskellige lande deltager på samme hold. Et hold med tre danskere og tre svenskere vinder på den måde konkurrencen i tovtrækning!

Der er i de første år i det hele taget flere discipliner, som vi med moderne øjne ser lidt skævt til i forhold til OL. I 1912 er der således også bl.a. digtning og arkitektur med på programmet, og Coubertin vinder i øvrigt selv en guldmedalje i digtning. Her er der et levn fra de antikke lege, som ikke kun handlede om fysisk udfoldelse (se [kapitel 23.1](#)). Digtning optræder dog ikke igen på det olympiske program efter 1912.

I Sct. Louis (USA) i 1904 kører vinderen af maratonløbet 18 km i taxa. Han bliver dog diskvalificeret, da hans snyderi opdages. Nummer to, der så fik guld, var til gengæld så dopet af stryknin,

at han havde svært ved at modtage medaljen, men det gik man ikke så meget op i den gang. Pga. de mange omkostninger forbundet med at rejse til USA er der i over halvdelen af disciplinerne kun amerikanske deltagere. Om det er en af forklaringerne på, at George Eyser vinder seks guldmedaljer i gymnastik, selvom hans ene ben er et træben, er svært at sige.

23.2.2 Fra 1936 - 1980

Det tager lang tid for OL rigtig at bide sig fast, men det vokser sig større og større, og i 1936 sker der for alvor noget. Her sidder en mand i Tyskland, der har forstået hvilken magt, sporten har som politisk redskab. Så da der i 1936 skal afholdes OL i Berlin, bruger Hitler hele sit enorme propagandaorgan på at iscenesætte de olympiske lege.

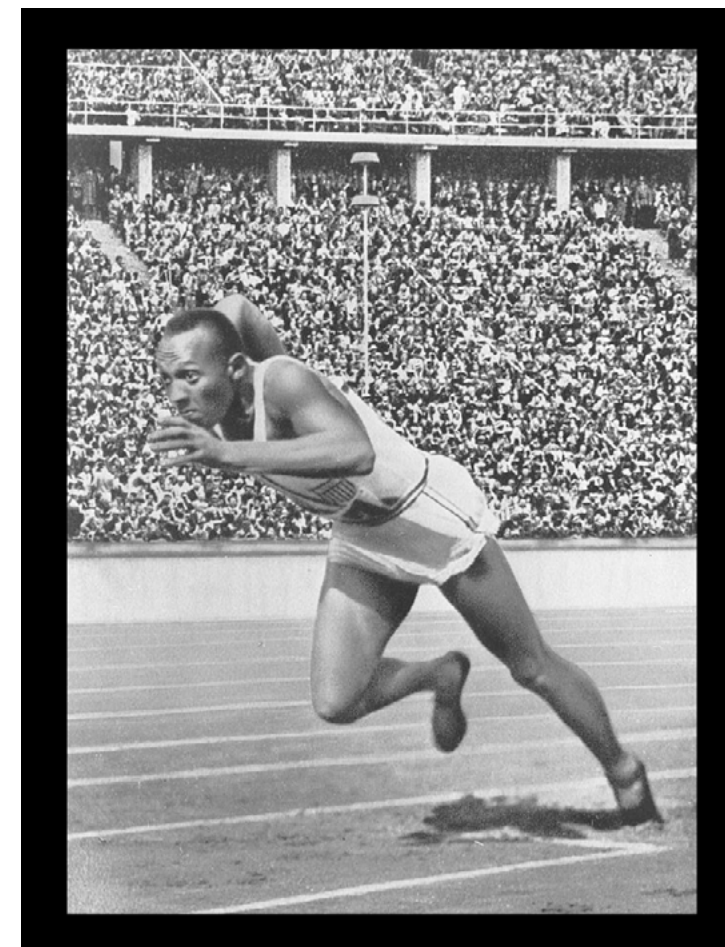
At vi nu, hver gang OL starter, ser den *olympiske ild* blive tændt, skyldes faktisk Hitler, for han

ville gerne trække en tråd tilbage til de antikke olympiske helte. Det billede, han naturligvis gerne vil tegne, er Tysklands og den ariske races overlegenhed. Det sætter afroamerikaneren *Jesse Owens* dog lidt en kæp i hjulet på, da han vinder sprinterdistancerne 100m, 200m, 4x100m stafet og desuden længdespringskonkurrencen (se figur 23.4).

Men Hitler sørger som den første for, at der bliver lavet en film til OL – nemlig Leni Riefenstahls enormt berømte Olympia. Han sørger også for at flere dele af OL bliver sendt live i fjernsynet – godt nok kun lokalt i Berlin. Med legene i 1936 tager OL altså et kvantespring.

Legene aflyses både i 1940 og 1944 pga. Anden Verdenskrig, men OL er nu for alvor et globalt fænomen, og det har fået mediernes og de politiske aktørers bevågenhed. De moderne olympiske leges anden æra er gået i gang.

I denne periode frem til og med 1984 er OL

Figur 23.4 Jesse Owens i starten af 200 m i 1936, hvor han satte verdensrekord med 20,7 sek. Han vandt også 100 m i rekordtiden 10,3 sek og længdespring med 8,06 m. I forbindelse med længdespringskonkurrencen udviklede han et venskab med tyskeren Luz Long (Carl Ludwig), hvilket ikke faldt i god jord hos nazisterne. Owens vandt også 4x100 m stafet i rekordtiden 39,8 sek. Billedet er fra [Wikipedia](#).

Figur 23.5 Cassius Clay (senere Muhammed Ali) ved sejrsceremonien ved OL 1960. Han vandt guld og blev senere en legende i professionel boksning. Trods sine fine præstationer blev han behandlet som enhver anden afroamerikaner hjemme i USA - nemlig dårligt. Op gennem 1960'erne øgedes de sortes kamp for bedre rettigheder i USA bl.a. med "black powerbevægelsen" fra 1966 og frem. Billedet er fra [Wikipedia](#). Hør mere om OL og politik [HER](#).

scene for mange politiske budskaber. Da OL starter igen efter krigen med legene i London i 1948, er Tyskland og Japan udelukket pga. forbrydel-

serne under Anden Verdenskrig. Derudover nægter Sovjetunionen at deltage og bliver de første til sådan for alvor aktivt at *boykotte* et OL - men de bliver ikke de sidste.

Sovjetunionen deltager dog allerede igen i 1952 i Helsinki, hvor de vinder guld i gymnastik for første gang. Det gør de så ret stabilt de næste 40 år. Men den kolde krig udspiller sig også ved OL, og slaget er i gang mellem vest og øst, om hvem der vinder flest medaljer. Derudover boykotter USA og en del andre vestlige lande OL i Moskva i 1980 pga. Sovjetunionens invasion af Afghanistan. Østblokken gør så gengæld i 1984 i Los Angeles. Selvom undskyldningen her er, at de ikke ønsker at blive væk, men er tvunget til det af sikkerhedsmæssige årsager.

Raceproblematikken er også relevant i starten af denne periode. Man kan forstå det som en selvfølge, at Hitler ikke var begejstret for, at Jesse Owens vandt fire guldmedaljer i 1936, men

det var de heller ikke i Owens hjemland, USA. Her havde afroamerikanere generelt meget vanskelige forhold.

Det oplever *Cassius Clay* (senere og bedre kendt som *Muhammed Ali*), da han kommer hjem til USA i 1960 efter at have vundet guld i letsværvægtsboksning ved OL i Rom. På en restaurant nægter de at servere for ham, fordi han er sort. Efter sigende skulle han i vrede herover have kastet sin OL-guldmedalje i Ohio River, da han går bort derfra. For hvad nytter det at vinde, hvis man ikke bliver anerkendt. Cassius Clay ses på figur 23.5.

Den sidste forfærdelige politiske brug af OL, vi vil nævne, er ved OL i München i 1972, hvor den palæstinensiske terrorgruppe Sorte September dræber 11 israelske atleter og en tysk politimand, som de har taget som gidsler i den olympiske by. Fem af de otte terrorister dræbes af tysk politi.

Begivenheden er kendt som *München-massakren*. Bortset fra et mindre bombeattentat i Atlanta i 1996 har OL ellers været forskånet for så voldsomme begivenheder siden.

23.2.3 Fra 1984 - nu

Vi har indtil videre ikke talt meget økonomi, men OL er en meget dyr affære, og indtil OL i 1984 i Los Angeles er det en kæmpe underskudsforretning for *værtsbyerne*. Den sidste periode af de olympiske lege er således fra 1984 og frem til i dag og handler om økonomien i foretagendet.

De moderne olympiske lege opstår i et spændingsfelt mellem det romantiske og det moderne, og det bærer OL's to sloganer også præg af. Det ene "*citius, altius, fortius*" (hurtigere, højere, stærkere) kan ses som et udtryk for den moderne kapitalistiske tankegang om stadig udvikling og fremgang. Det andet "*det handler ikke om at vinde, men om at være med. Ikke om at sejre,*

men om at have kæmpet godt" kan forstås som et mere romantisk syn på den uspolerede amatør drevet af den indre motivation.

De to kan dog også kombineres og supplere hinanden, for individet, der ikke vinder, kan stadig være i en udviklende kamp med sig selv om konstant forbedring. Men legene selv udvikler sig i retning af kapitalistisk fremgang og et større økonomisk fokus. Men det er måske også nødvendigt for, at legene kan overleve.

I løbet af 1960'erne og 1970'erne bliver det dyrere og dyrere at afholde OL, og de afholdende lande og byer tager kun OL til sig for prestigens skyld. Økonomisk er det en kæmpe underskudsforretning. OL i 1976 i Montreal bliver et af de relativt dyreste nogensinde med et underskud på ca. 9 milliarder kroner, som det tager delstaten Quebec 30 år at betale af. Det bliver også lidt dyrere end planlagt, da budgettet overskrides med ca. 720 procent!

Figur 23.6 Carl Lewis er en af legenderne indenfor OL. Ved OL I 1984 i Los Angeles vandt han 4 guldmedaljer: 100 m, 200 m, 4x100 m og længdespring. Han kopierede med andre ord Jesse Owens bedrift fra 1936. Carl Lewis vandt i alt 10 olympiske medaljer i karrieren - heraf 9 af guld. Den mest berømte er nok guldmedaljen fra 100 m i 1988, hvor han fik den efterfølgende, da vinderen - Ben Johnson - viste sig at være dopet. Billedet er fra [Wikipedia](#).

Det gør, at da der skal afholdes OL i 1984, er Los Angeles den eneste by, der søger om værtskabet. Byen ønsker ikke at dække det forventede underskud og laver derfor en aftale med IOC om bedre vilkår. På den baggrund begynder IOC med legene i 1984 en *professionalisering* og *kommercialisering*, der ikke er set før med organiseret salg af tv-rettigheder, sponsorindtægter og partnerskaber.

TV-rettighederne i 1976 giver således en indtægt på ca. 240 millioner kr. I 1984 stiger det til knap to milliarder kr. Og det gør en forskel. Sammen med bl.a. entrées, sponsorindtægter og en bedre styring af økonomien generelt betyder det, at OL i 1984 estimeres til at give et overskud på ca. 1,5 milliarder kr. Nu er OL pludselig en god forretning.

I 1936 sendes der live-tv i ét land (værtslandet), men i 1984 er der tv-dækning i 156 lande. I Rio (2016) vises OL i TV i alle verdens lande,

Figur 23.7 OL i London (2012) gav ikke overskud trods massive TV-indtægter. Billedet er fra www.pixabay.com.

og det estimeres fra IOC, at knap 4 milliarder mennesker ser OL i fjernsynet, når det afholdes nu. Det er en eksponering, der er mange pen-

ge værd for firmaer, lande, sportsgrene og ikke mindst udøverne selv.

Ved OL i London (se figur 23.7) var TV-ind-

tægterne på ca. 25 milliarder kr., og derudover blev der solgt 8,2 millioner entrébilletter til en værdi af ca. 6,5 milliarder kr. Alligevel ser det imponerende nok ikke ud til, at det OL gav overskud, men som det første siden 1984 blot løber rundt. Den øgede terrortrussel er måske en af grundene, da der i London var udgifter til forhøjet sikkerhed på ca. 8 milliarder kr.

Den langsigtede effekt af øget turisme og eksponering for værtsbyerne i tiden efter OL er dog svær at prissætte. Det dyreste sommer-OL, som dog stadig gav overskud, var OL i Beijing i 2008, der kostede ca. 250 milliarder kr. at afholde. Det dyreste OL nogensinde er dog Putins prestigeprojekt med *vinter-OL* i Sotji i 2014, der kostede ca. 300 milliarder kr. Det svarer i runde tal til omkostningerne ved at bygge Storebæltsbroen - 14 gange! Vinter-OL blev første gang afholdt i 1924 (samme år som sommer-OL), men er siden 1994 blevet afholdt forskudt fra sommer-OL.

De enorme summer, der er i omløb i forbindelse med et OL, har også gjort det meget sårbart over for *korruption*, og det har de seneste års afsløringer af skandaler og gråzoner også været tydelige eksempler på. I 1996 afholdes OL i Atlanta, hvor Coca Cola har deres hovedsæde. Sjovt nok var Coca Cola også hovedpartner ved det OL. Athen søgte faktisk om værtsskabet i anledningen af 100-året for de moderne olympiske lege. Men Atlanta - og Coca Cola - vandt.

Der er ingen tvivl om, at mange tildelinger af OL er foregået med gaver og bestikkelse til IOC's medlemmer. Da Salt Lake City ansøgte om vinter-OL i 2002 viste det sig, at nogle af IOC's medlemmer, der skulle være med til at stemme om værtsby, havde fået dyre rejser og deres børns skolegang betalt.

Det er ligeledes sikkert, at en rig brasiliansk forretningsmand, der er ejer af et stort byggefirma, gav 9 millioner kr. til sønnen af et IOC-med-

lem få dage inden, der skulle stemmes om, hvorvidt OL skulle afholdes i Rio de Janeiro eller ej. Der er mange andre indikationer på og anklager om bestikkelse i forbindelse med valgene af værtsbyer, men ikke alle er bevist. Det er dog hævet over enhver tvivl, at der er enorme økonomiske interesser involveret, når det gælder OL.

Det er nok ikke helt det Coubertin drømte om, da han ville bringe verden sammen og opdrage ungdommen til at være bedre mennesker.

23.3 Øvelser

På de næste mange sider følger en række øvelser til atletik. Øvelserne er opdelt i løb (A+B), spring (C+D) og kast/stød (E+F). A-øvelserne omhandler sprint og stafet, B-øvelserne mellem- og langdistanceløb, C-øvelserne længdespring, D-øvelserne højdespring, E-øvelserne kuglestød og F-øvelserne spydkast.